

Povolání milovat'

syntax odkazov: <strana>§<odsek>

příklad: 19§1 = strana 19 odsek 1

poznámka: ak je odsek 0, tak znamená hned' od prvého riadku, čo je vlastne nedokončený odsek z predošlej strany

19§1

Ak by sme mali nejakou situáciou zachytiť podstatu úžasu, mohli by sme si vybrať napríklad ten okamih, v ktorom dieťa objaví darčeky pod vianočným stromčekom. Alebo by to mohla byť tvár matky, ktorá po prvýkrát drží v náručí svoje práve narodené dieťa. Akýkoľvek obraz alebo situáciu by sme si vybrali, podstata by stala vždy tá istá: údiv sa rodí len v prostredí lásky. Dokonca aj úžas, ktorým sme naplnení pri pohľade na krásy prírody, má zmysel iba vo svetle skúsenosti lásky.

37§2

Slovné spojenie "mám telo" je neúplné a potenciálne zavádzajúce. Pretože telo nie je ani majetkom, ani nástrojom, ktorý môžeme používať, treba povedať: Som telo. To neznamená, že som iba hmotou alebo že je možné zredukovať ma na fyzické procesy. V skutočnosti je to naopak: moje telo je osobné; je súčasťou definície toho, kto som, a akákoľvek odpoveď na otázku mojej identity musí brať do úvahy moje telo. Telo nie je nejakou vecou kdesi "tam mimo", ale splyva s významom osoby zvnútra k vonkajšku.

40§4

Podľa Svätého písma sa mimoriadny vzťah človeka k Bohu začína jeho počatím a narodením. Tak ako hmčiar stvára hlinu, tak je telo človeka utvárané Bohom v matkinom lone. Naše telo nám teda pripomína, že nepochádzame zo seba, a zjavuje nám pravý Pôvod nášho života: "Veď ty si stvoril moje útroby, utkal si ma v živote mojej matky". A základná skúsenosť smrteľnosti potvrdzuje tú istú skutočnosť z opačného konca nášho života. Človek sa odlišuje od zvierat presne v tom, že smrť je pre neho problém. Na rozdiel od všetkých ostatných pozemských tvorov človek uvažuje o zmysle svojho blížiaceho sa konca. Vedomie toho, že jedného dňa zomrie, je hlboko zakorenené v našom tele, zjavuje a odhaľuje našu prvotnú samotu a učí nás hľadiť na Boha ako na náš pravý Cieľ, presne tak ako nás naše narodenie učí vnímať ho ako náš pravý Pôvod. Vďaka nášmu telu je život človeka cestou, ktorej začiatkom a konečným určením, teda cieľom je Stvoriteľ.

44§4

Telo nie je nejakým zanedbateľným kusom "mäsa", ale je nástrojom zjavenia. Toto zjavenie nám hovorí o samote človeka uprostred ostatných tvorov, a tak nám dáva pochopiť, že náš pôvod a určenie sú v rukách Stvoriteľa a že náš život je cestou k nemu.

50§3

Keď spoznáme lásku, sme ňou nanovo stvorení. A podobne ak milujeme druhých, tak v istom zmysle ich zasa tvoríme. Napokon milovať niekoho neznamená len brať do úvahy jeho dobré vlastnosti a oceňovať ich. Milovať niekoho je predovšetkým byť rád tomu, že je. Milovať znamená povedať: "Ako dobre, že si!" Tak ako Boh vyhlásil svoje stvorenie po tom, ako utvoril človeka, za "veľmi dobré". Preto keď vyjadríme uznanie a uistenie tým, ktorých milujeme, zúčastňujeme sa spolu s Bohom na tvorení ich existencie.

52§3

Kniha Genezis zdôrazňuje pri stvorení Evy výhradnú iniciatívu a činnosť Boha. Opis stvorenia teda podčiarkuje rovnakú dôstojnosť prvého páru: Eva nepochádza priamo z Boha o nič menej ako Adam. Ján Pavol II. poznamenáva, že druhá kapitola Knihy Genezis

vnáša rovnosť medzi muža a ženu už samotným spôsobom, akým sa o nich vyjadruje. Väčšina z nás pravdepodobne považuje opis stvorenia Evy za rozprávanie o tom, ako muž menom "Adam" získal manželku. Tento obraz sa trochu zmení vo chvíli, keď si uvedomíme, že slovo "Adam" je vlastne slovnou hračkou s hebrejským slovom, ktoré znamená zem, pôda - ha'adamah. Biblia totiž, ako nás na to upozorňuje Ján Pavol II., používa hebrejské slovo, ktoré znamená "muž" - 'iš, až potom, ako je stvorená žena. Keď sa na scéne objavuje Eva, objavuje sa v Biblii aj nové slovíčko, a z textu sa z ha'adamah, ktorým je podčiarknuté prepojenie medzi človekom a zemou, mení na 'iš, ku ktorému sa vzápätí pridružuje slovo "žena" - 'iššá. Všimnime si šikovnú hru so slovíčkami. Žena je nazvaná 'iššá, lebo bola vzatá z muža 'iš. Je to akoby sa "Adam", so všeobecným významom slova "človek", zobudil a zistil, že je mužom a že jeho existencia má zmysel len preto, lebo má svoj ženský protipól (a je už na našej predstave, ako Eva prechádza podobnou skúsenosťou).

60§2

Podobne ako zmyslovosť ani samotné city nie sú schopné vidieť hodnotu osoby. Len si spomeňme na zamilovaných, ako ľahko si milovanú osobu zidealizujú. Ich neschopnosť vidieť slabé stránky milovaného alebo milovanej sú príznačné pre hlbšiu a nebezpečnejšiu slepotu. Namiesto toho, aby milovali skutočnú osobu z mäsa a kostí, ktorá je pred nimi, sú zahľadení do zidealizovaného objektu, ktorého hodnotu merajú výlučne svojimi vlastnými subjektívnymi reakciami naň. Podobné idealizovanie milovanej osobne nepridáva na dôstojnosti, ale skôr ju o ňu oberá, pretože si nevšima skutočnú osobu, ktorá je oveľa viac než samotné city a pocity, ktoré v nás vzbudzuje.

Keby bola láska len otázkou citov a pocitov, dve milujúce sa osoby by v podstate zostávali oddelené napriek ich úsiliu či snahe dokázať opak. City podobne ako zmyslovosť poukazujú nad seba na vyššiu rovinu lásky, ktorú samotné nemôžu dosiahnuť. Cit poukazuje na uznanie hodnoty osoby, ale samotný cit nedokáže doceniť túto jej hodnotu. Plnosť lásky si vyžaduje niečo, čo Karol Wojtyła nazýva "uznaním osoby", ktoré, ako teraz uvidíme, predpokladá posun do vyššej dimenzie reality, ktorá siaha poza city.

61§2

Uznanie osoby v sebe zahŕňa zmyslovosť aj cit, no zároveň ide oveľa hlbšie. Preniká až na skalnatý základ, ktorý jediný ma potrebnú pevnosť, aby udržal stabilnú základ, ktorý jediný ma potrebnú pevnosť, aby udržal stabilný láskyplný vzťah s človekom. Kým sme len v oblasti citov, nemôžeme vysloviť bezvýhradné áno, lebo sme stále odkázaní na kolísanie a premenlivosť pocitov, pre ktoré je charakteristické, že prichádzajú a odchádzajú. Len vtedy, keď láska objaví a potvrdí osobu ako jeho alebo ju, môže ten, kto miluje, povedať áno navždy.

66§3

Ak by sme lásku zredukovali na city, dosiahli by sme len izoláciu vo väzení egoizmu. Ale ak by sme city úplne vynechali, boli by sme na tom takmer rovnako zle, pretože to by našu lásku zbavilo ľudského tepla a podkopalo by našu schopnosť úplne a skutočne sa zjednotiť s iným človekom, ako hovorí Ján Pavol II.:

Je to vec dozrievania sympatie do priateľstva, a to si vyžaduje čas a uvažovanie. [...] Na druhej strane ide o to, že priateľstvo je dopĺňané, živené a podporované sympatiou. Priateľstvo by bez tejto náklonnosti zostalo chladné a nekomunikatívne. Je to preto, lebo hoci sa sympatia v ľuďoch rodí spontánne a zostáva iracionálnou, vždy sa točí okolo priateľstva a má tendenciu sa stať samotným priateľstvom. To priamo vyplýva zo štruktúry vnútra človeka, kde len veci priamo potvrdené slobodnou vôľou a presvedčením nadobudnú úplnú hodnotu.

73§3

Dar je možné dať iba gratis. A dôvodom toho nie je, že je "lacný". Hodnota daru - v presnom slova zmysle - sa nedá vyčíslí a už vôbec nie odplatiť. Prečo? Pretože dar je vyjadrením jedinečnej ceny človeka, ktorý ho daroval. A to, čo darca hľadá u obdarovaného, nie je odplata, ale osobná odpoveď. A preto prijatie daru tvorí vzťah medzi darcom a obdarovaným, vzťah, ktorý ich oboch súčasne obohacuje. "Láska," ako to zaznamenal svätý Ignác z Loyoly vo svojich Duchovných cvičeniach, "spočíva vo vzájomnom delení sa o

dobrá, napríklad keď sa milujúci delí s milovaným o to, čo má, [...] a naopak, milovaný sa delí s tým, ktorý ho miluje." Svätý Ján z Kríža vystihol tvorivú silu daru, keď napísal: "Daruj lásku tam, kde láska chýba, a lásku nájdeš."

74§1

Vráťme sa k príbehu Adama a Evy, ktorý potvrdzuje to, čo bolo doteraz o dare povedané. Eva sama je tá, kto vzbudzuje Adamovu radosť a prekvapenie. Nie je to nič, čo Eva má, alebo čo by mu mohla dať, alebo preňho urobiť. Ona - jej osoba - je darom pre Adama. Podstatou každého pravého daru je teda pochopenie toho, že milovaná osoba sama - on či ona - je darom. Elizabeth Barrettová-Browningová, anglická poetka, nám pripomína, že to, čo na milovanej osobe miluje, nie je niečo, čo on či ona má, ale to, akou osobou, kým je on či ona:

Nehovor nikdy:

"Lúbim pre pohľad... pre jemnú reč a myšlienku,

čo plynie v súzvuku s mojou,

až deň krásne pri nej."

To všetko skrýva v sebe predpoklad premien

a ty k nim môžeš ľahko dať dôvod, môj milý.

Čo raz na príčine je láske,

neskôr sa jej skazou stáva.

75§1

Naozajstná láska sa nekončí v "jemnej reči", ani v "pocite príjemnej ľahkosti". Preniká hlbšie tým, že chápe vonkajšie prejavy ako náznaky hlbšej skutočnosti a prijíma celú existenciu milovanej osoby ako dar. Adam sa teší z dobra samotnej Evinej existencie presne tak, ako sa ona teší z neho; akoby si vzájomne hovorili: "Je dobre, že si, že sme a že sme spolu." Len vtedy, keď si milujúci uvedomia tento hlboký rozmer, každý v tom druhom, stáva sa ich láska dostatočne odolnou voči zmenám, ktoré prinesie život, či už sú to zmeny pocitov, vlastností alebo ich daností. Toho, kto skutočne miluje, nezaujíma najviac to, či mu milovaná osoba bude môcť opätovať svoju lásku v darovaní seba. Skutočne miluje ten, kto dozrel v láske natoľko, že je schopný vidieť v milovanej osobe dar prv, ako by mu ona sama čokoľvek darovala alebo niečo pre neho urobila. Slovom, pravá láska je odpoveďou na samotnú skutočnosť, že existencia milovanej osoby je sama darom.

82§1

Láska je hlbšia záležitosť, ako si mnoho zamilovaných párov dokáže predstaviť. Vyzýva ich, aby jeden druhého prijali ako dar od Boha a aby sa tak vydali na cestu dobrodružstva konkrétneho vzťahu so samotným Darcom. Boh zjavuje svoju lásku k prvému mužovi a prvej žene tým, že každému z nich zveruje toho druhého ako drahocenný dar, z ktorého sa on sám - Láska - teší. Láska, ktorú Adam a Eva zdieľajú, by nebola plne ľudská bez "rozmeru Absolútna". Majú radosť zo všetkého potešenia skutočnej lásky len vďaka tomu, že ich vzájomný vzťah je súčasne ich vzťahom k Bohu. Ľudia milujú pravdivo len vtedy, keď sa od Boha prijímajú a dávajú sa mu vo vzájomnom prijímaní a sebadarovaní.

85§1

Pre lepšie pochopenie komplementárnosti medzi mužom a ženou siahneme po príklade do sveta hudby. Predstavme si, že dirigent symfonického orchestra požiada dvoch svojich najnadanejších huslistov, aby na budúcom vystúpení zahrli duet. Obaja budú musieť cvičiť prelínanie svojich nástrojov do harmonického kontrapunktu, pri ktorom sa vzájomne potrebujú na to, aby mohli vyjadriť celok diela tak, ako to skladateľ zamýšľal. Všimnite si, že takáto potreba je presným opakom požiadavky zručnosti, či už je vlastná alebo kladená druhými. Títo dvaja huslisti nie sú nedostačujúci polovičatí hudobníci, ktorí využívajú toho druhého, aby vykryl jeho nedostatky počas nadchádzajúceho vystúpenia. Skôr naopak, obaja sú perfektnými umelcami, vyzvanými predviesť svoje vlastné osobitné zručnosti presne v rámci duetu, v ktorom hlas jedných huslí nemožno oddeliť od hlasu druhých. Je zrejmé, že obaja huslisti to zvládnu a budú excelovať v spoločnom vystúpení len vtedy, ak sa každý z nich nechá inšpirovať krásou hry presahujúcou jednotlivca, ktorá vyžaruje cez hudobné dielo.

95§1

Aj Benedikt aj Ján Pavol nás konfrontujú s ohromujúcim tvrdením: manželia sa vzájomne milujú láskou, ktorá je väčšia ako oni sami, práve tou láskou, ktorá bola na počiatku ich životov - tou láskou, ktorá im ako prvá dala existenciu. Pôvodný dar Božej lásky preniká celý ich vzťah a dáva im schopnosť darovať sa jeden druhému, a tak vyjadriť vďačnosť tomu, ktorý im daroval existenciu. Ak upustíme od odborných výrazov, potom láska medzi manželmi nie je ničím iným ako viditeľnou prítomnosťou Božej lásky vo svete.

101§1

Boh nie je pre Adama a Evu prítomný len ako počiatok, z ktorého pochádzajú, ale je pre nich aj cieľom, ku ktorému putujú. Vlastne sme videli, že Adam a Eva zakusujú Božiu lásku uprostred svojej manželskej vzájomnosti. Dávaním sa jeden druhému nielenže prijímajú dar, ktorý im Boh dal zverujúc jedeného druhému, ale aj Bohu sa dávajú tým, že sa vzájomne milujú. Preto sú manželia spojení niečím mocným, čo ich oboch presahuje - Božou láskou v ich láske. A Kristus prináša nečakané naplnenie tejto základnej ľudskej skúsenosti. Ukazuje nám, že láska, ktorá spája muža a ženu, pochádza z Ducha Svätého, ktorý večne spája Otca so Synom v spoločenstve Najsvätejšej Trojice. Láska Boha uvádza Adama a Evu do samotného jadra tajomstva ich bytia, pretože táto Láska nie je ničím odlišným od Boha, ale samotným Duchom Svätým, "Osobou-Darom", ktorý robí človeka schopným prijať Božie sebadarovanie a uvádza ho do Trojičného spoločenstva. A skutočne, prebývanie Ducha Svätého v ľudskej láske "transfiguruje" telo do transparentného naplnenia prvotnej nahoty. Krásnou ilustráciou tejto transfigurácie - premenenia - je príhoda zo života veľkého pravoslávneho mystika svätého Serafima zo Sarova:

Otec Serafim ma chytil pevne za plecía a povedal:

"Teraz sme, drahý môj, obaja v Božom Duchu. Prečo sa na mňa nepozrieš?" Odpovedal som: "Nemôžem, otče, pretože vaše oči žiaria ako blesky. Vaša tvár je jasnejšia ako slnko..." Otec Serafim povedal: "Neboj sa, bogoľubje! Teraz si sa aj ty stal takým žiarivým ako ja. Ty sám si v plnosti Ducha Božieho; ak by si nebol, nemohol by si ma takto vidieť."

110§2,3

Podľa rozprávania Knihy Genezis sa trhlina, o ktorej hovorí Anna v hre Pred zlatníctvom, objavila vtedy, keď sa človek pokúsil pretrhnúť putá s Bohom - prameňom každého daru. Začiatok naštrbeného vzťahu je opísaný v tretej kapitole Knihy Genezis, ktorá hovorí o pokušení človeka nedôverovať Božej добрote: "Naozaj vám Boh zakázal," šepkal had, "naozaj vám zakázal jesť zo všetkých stromov záhrady?" (Gn 3,1). Všimnite si, ako had nebadane obviňuje Boha z toho, že zakázal človeku jesť zo všetkých rajských stromov. Toto obvinenie je, samozrejme, klamstvom: Boh nezakázal Adamovi a Eve jesť zo všetkých stromov v záhrade. Boh dal Adamovi s Evou celú zelenajúcu sa plochu záhrady s výnimkou jediného stromu, ktorého ovocie by bolo pre nich osudné. Ale aj napriek tomu bol had úspešný v lichotníckom zavádzaní a vyobrazení presvedčivej karikatúry Boha ako tyrana, ktorý tu je, aby bránil človeku v dosiahnutí pravého života. Prichádza otázka, ktorej sa už nedá vyhnúť: Naozaj Boh miluje človeka?

"Žena mu odpovedala: 'Jeme ovocie zo všetkých stromov, čo sú v záhrade. Len ovocie stromu, ktorý je uprostred záhrady nám Boh zakázal jesť, ba aj dotknúť sa ho, aby sme nezomreli'" (Gn 3,2-3).

Zdá sa, že Evina odpoveď odmieta hadovo krivé obvinenie, ale súčasne prezrádza, že sa už pustila po ceste diabolskej reči nedôvery. Eva hovorí, že Boh im zakázal aj čo len sa dotknúť stromu v strede záhrady, ktorý je stromom života, čo je však nepresným tvrdením. Mali zakázané jesť len zo stromu poznania dobra a zla, ktorý je v biblickom príbehu veľmi jasne odlišený od stromu života (pozri Gn 2, 9). Strom poznania dobra a zla v skutočnosti nie je stromom života: je vyjadrením falošnej nezávislosti založenej na snahe určovať zmysel svojho života bez Boha a byť sám sebe samotným zdrojom bez potreby čerpať vodu života z pôvodného Prameňa. Ovocie toho stromu, keďže oddeľuje človeka od Boha, neprináša hojnosť, ale iba skazu a smrť.

112§1

Ak sa v Poľsku opýtate dieťaťa, kto je, odpovie tak, že ukáže prstom k miestu, kde býva. Domov dáva dieťaťu jeho identitu. Umožňuje mu, aby spoznalo, kým je. Ak použijeme tú istú logiku v opačnom slede, mohli by sme povedať, že ten pád obral Adama a Evu o domov, a tým aj o postavenie Božích detí. Alebo lepšie povedané, opustili raj, pretože prestali vnímať svet ako domov, a vtedy stratili svoju vlastnú identitu. Predtým, ako bol človek vyhnaný z raja, človek vyhnal Boha zo svojho srdca: "Keď človek spochybňuje vo svojom srdci najhlbší význam darovania, teda lásku ako špecifický motív stvorenia a prvotnej Zmluvy, obracia sa chrbtom k Bohu-Láske, k Otcovi. V istom zmysle ho vyženie zo svojho srdca"

117§4

Imanentná hanba zapríčiňuje ďalší rozkol. Predtým ako prví ľudia zhrešili, samotná prítomnosť Evy stelesňovala pre Adama povolanie k láske a rovnako aj jeho prítomnosť stelesňovala jej povolanie milovať. Avšak po páde sa vzájomne vidia v príkrom svetle sveta, ktorý už viac nevnímajú ako dar. Keďže nechcú prijať seba samých z rúk Boha, strácajú schopnosť sebaovládania. Lenže ak sami seba neovládajú, ako sa môžu jeden druhému darovať? V skutočnosti to už ani nemôžu - darovať sa navzájom - aspoň nie úplne. Keďže stratili povedomie primordiálneho Darcu, vytráca sa aj ich otvorenosť voči sebe navzájom. Takto vzniká to, čo Ján Pavol II. nazýva "vzťahovým rozmerom hanby".

123§0

Nahradenie logiky daru logikou nadvlády zasahuje muža a ženu, každého svojím spôsobom. Je dôležité zdôrazniť, že náklonnosť k ovládaniu druhého nezraňuje iba oboch partnerov, ale ničí aj ich jednotu. Logika nadvlády oboch vrhá do osamelého egoizmu, z ktorého sa jeden na druhého pozerá cez úzke okienko len ako na predmet. Všimnite si, že partneri sa vzájomne nielen využívajú, ale zároveň sa využívať nechávajú. Dovoľia, aby sa na nich partner pozeral ako na vec. "Pôžitok" z takého manipulovania má veľmi povrchné čaro, ktoré celkom slabo zakrýva nesmierny pocit trpkého smútku skrytého pod povrchom: "Ak sa muž správa k žene, akoby ju považoval iba za predmet, ktorý si chce privlastniť, a nie za dar, súčasne odsudzuje sám seba na to, aby sa pre ňu tiež stal iba predmetom privlastnenia, a nie darom".

124§3

Trestom, ktorý si Paolo a Francesca odpykávajú v pekle, je, to že sú zviazaní ako uschnuté lístie, ktoré je unášané "sem a tam, nahor a dole" so vždy meniacim sa vetrom túžby. Príbeh Pavla a Františky vyobrazuje, čo sa stane, ak sme celkom ovládaní a hnaní príťažlivosťou. Tam, kde je naša takzvaná "slobodná láska" permanentne oddelená od vedenia slobodnou vôľou, tam nemožno hovoriť ani o stabilnej láske, ani o sľube vernosti. Keď "struny postupne umlknú", milenci cúvnu pred nekompromisnou vernosťou a namiesto toho sa poddajú rozmarom neustálej chuti na niečo nové. Nemusíme ani hovoriť, že táto neschopnosť znemožňuje láske, aby sa zakorenila hlboko v našom srdci, tak ako to prežíva Anna v hre Pred zlatníctvom. Anna je unavená zo svojho manžela Štefana a poháňa ju bezcieľna túžba po niekom a niečom inom, inom, inom. Je ako chorá žena sužovaná horúčkou, v ktorej sa zmieta a prehadzuje v neustálom nepokoji; jej láska je v neustálom pohybe, ale neprináša nijaké ovocie.

127§0

Ak budeme k sebe úprimní, spoznáme, že rana hriechu nie je len jednoducho príležitostným prešľapom alebo poľutovaniahodnou tendenciou, ktorej sa z času na čas podriadi vôľa človeka v sile vášni. Pri koreni rozdelení, ktoré zraňujú naše srdce, sa skrýva túžba človeka byť stredom vesmíru bez toho, aby uznal, že prvotný dar prijíma od pravého Streda vesmíru. Človek trpí nedostatkom pokory pred pravdou o láske - odmieta skutočnosť, že náš život je dar, ktorý sme najprv dostali z Prameňa: ľudia sa "neusilujú vštepiť svoju lásku do Lásky, ktorá má rozmery nekonečna. Dokonca ani nevnímajú túto potrebu, zaslepení ani nie tak silou vlastných emócií, ale nedostatkom pokory. Chýba im pokora voči tomu, čím láska naozaj je vo svojej pravej podstate".

134§0

Starý zákon je pre kresťanov časom dlhej prípravy na to, čo svätý Pavol nazýva "plnosťou času", kedy "Boh poslal svojho Syna" (Gl 4, 4) a prekvapivým spôsobom naplnil prísľuby, ktoré dal Abrahámovi. Je príliehavé, že je to práve Syn uvedený "v plnosti časov", ktorý obnovuje žiaru otcovstva. Ozrejmuje nám to príbeh o Abrahámovi. Muž sa nemôže stať otcom, ak sa predtým nestane synom - otcovstvo muža vychádza z dôvery v Boha Otca, ktorý je prameňom každého otcovstva. Len vtedy, keď človek prijme seba samého ako Božie dieťa naplnené Otcovou láskou, môže túto lásku vyžarovať a dávať ďalej svojim deťom. "Po veľmi dlhom čase som pochopil, že nechceš, aby som bol otcom bez toho, aby som sa stal dieťaťom. A preto prišiel tvoj Syn do tohto sveta. On je úplne tvoj," hovorí Karol Wojtyła.

137§3

Na to aby sme mohli pochopiť plný význam toho, ako sa Kristus s nami identifikoval, a aby sme mohli vysvetliť, ako je Synom a zároveň Ženichom, musíme si pripomenúť jeden veľmi významný rozmer vzťahu medzi Adamom a Evou. Oni dvaja si celkom neuviedomovali, že Boh je ich Otcom a prameňom všetkých darov, dovtedy, kým nestáli jeden pred druhým tvárou v tvár ako Stvoriteľove dary, ktoré im vzájomne dal. Milujú sa navzájom Adam a Eva milujú Boha, pravého Darcu, a vstupujú s ním do vzťahu zmluvy. Mohli by sme to povedať aj inak - prvotná jednota obohacuje prvotnú samotu - naše vzájomné vzťahy nám pomáhajú lepšie pochopiť našu vlastnú identitu Božích detí. Prvotná samota a prvotná jednota sú ako dve strany jednej a tej istej mince, mince, ktorú nazývame ľudskou osobou, ako sme o tom hovorili v tretej kapitole venovanej daru.

140§1

To, že sa nám Kristus dáva a že nás následne prijíma, znovu spája prvotnú samotu (sme Božími deťmi) s prvotnou jednotou (sme povolani k tomu, aby sme sa stali manželmi). Toto obnovenie plnosti daru vysvetľuje, ako sa Kristovo synovstvo prirodzene prekrýva s úlohou Ženicha. Na jednej strane, tak ako Adam prijal a uznal Evu ako dar od Boha, Kristus s totálnou úplnosťou prijíma a uznáva ľudstvo ako Otcov dar. Kristovo milujúce prijatie tých, ktorých mu dal Otec, obnovuje náš zmysel pre hodnotu a dôstojnosť nášho života. Ako hovorí svätý Lev Veľký: "Kresťan, poznaj svoju dôstojnosť!" Na druhej strane, tak ako Kristus prijal nás, aj my sme pozývaní prijať Krista ako totálny dar Otca ľudstvu, ktorý daroval zo svojej otcovej lásky. Presne tak, ako nás prijatie novým Adamom všetkých pretvára v novú Evu, Nevestu, "na ktorej niet škvrny ani vrásky, ani ničoho podobného", tak nás toto prijatie Kristom uvádza aj do špirály snubnej lásky, ktorá vystupuje k Otcovi. A tak nás táto láska vedie k nemu v jeho Synovi. Jednoducho, Syn je Ženichom, pretože naplňa - prekvapivým spôsobom - dvojité dynamiku snubnej lásky, ktorá sa rozvíja vo vzájomnom darovaní a prijímaní medzi mužom a ženou, medzi manželom a manželkou.

141§0,1

Doposiaľ sme sa venovali dynamike daru, no teraz si budeme musieť povedať pár slov o tom, ako je význam daru zatienený hriechom. Ako sme videli v piatej kapitole, človek už viac nežije jednoducho podľa logiky daru. Podriadený upadnutej logike nadvlády je v ohrození izolovania sa v osamelosti a prerušenia svojho putovania k plnosti lásky. Namiesto toho, aby sa k telu správal ako k daru, padlý človek má tendenciu zneužívať ho ako "pôdu pre privlastňovanie", kde jediným zákonom je zákon vzájomnej manipulácie. Táto analýza našej situácie po páde do hriechu má efekt vytriezvenia - ak ide láska proti logike nadvlády, ten, kto miluje opravdivo, bude

trpieť. Každý, kto chce milovať, musí byť pripravený na to, že bude nepovšimnutý a odmietnutý. Nesmie sa vyhýbať utrpeniu: "Osamelosť je protikladom lásky. Tam, kde sa osamelosť končí, láska sa musí stať utrpením: Tvoj Syn trpel".

Utrpenie je dôsledkom hriechu, nakoľko hriech narušil harmóniu, ktorá panovala pred prvým pádom. Napriek všetkému aj utrpenie má zvláštnu schopnosť zjavovať lásku. Ako napísal Karol Wojtyła v jednej zo svojich skorších divadelných hier, "z utrpenia povstáva Nová zmluva". Práve toto tajomné prepojenie medzi utrpením a láskou je kľúčom k obnove pôvodného povolania človeka.

145§4

V štvrtej kapitole sme videli, že imago Dei (Boží obraz) nie je obyčajným obrazom, pretože v sebe zahŕňa proces. Najprv sa naučíme byť Božími deťmi a prijať svoju existenciu z rúk Stvoriteľa, potom, keď sa jeden druhému darujeme v láskyplnej snubnej výmene, odpovieme na lásku Otca a staneme sa rodičmi, ktorých plodnosť má účasť na plodnosti samotného Boha. Rodina je prirodzeným prostredím, v ktorom prežívame plnosť Božieho obrazu cez dobrodružstvo - učíme sa byť deťmi, manželmi, rodičmi.

149§0,1,2

Vzájomná príťažlivosť medzi mužom a ženou, ktorá vychádza z ich tiel, ich oboch volá k tomu, aby zo seba vystúpili a uzavreli medzi sebou zmluvu. Tento pohyb spočíva v postupnom integrovaní nasledujúcich štyroch rozmerov ľudskej lásky.

Prvým je impulz zmyslov, impulz k sexuálnemu pôžitku. Zmyslovosť nie je zďaleka cieľom, ale volá po integrovaní na druhom a vyššom stupni lásky, kde sú doma city a emócie. Až na tomto stupni muž a žena začínajú zakúšať svet spoločne. Ale ani tento stupeň nie je konečným miestom spočinutia. Smeruje k tretiemu stupňu vzostupu lásky, ktorým je uznanie hodnoty osoby. Ide o vzájomné áno, ktoré ako zlatý kľúčik oslobodzuje muža a ženu od seba samých a robí ich slobodnými milovať toho druhého preňho samotného.

Aj keď sa môže zdať, že integrácia toho tretieho rozmeru je konečným stupienkom na ceste lásky, stále je potrebná štvrtá rovina, aby stmelila a korunovala rozvíjajúcu sa dynamiku lásky. Samozrejme, zostáva pravdou, že uznanie osoby je solídnym základom, na ktorom sú muž so ženou povolaní postaviť stabilné spoločenstvo života. Ale inú osobu nemôžeme skutočne uznať ako osobu bez toho, aby sme si uvedomili jeho či jej spojitosť s Bohom, prvotným prameňom lásky a života. Prijatie a milovanie inej osoby je skutočne prvým krokom na ceste k tomu, aby sme milovali samotného Boha.

152§3

Priateľstvo sa začína zblížením citov. Dobrý priateľ zdieľa naše emócie a pocity. Podobne sa jeho výchovný vplyv dotýka nášho emocionálneho vnútorného života. Ak napríklad rozsypeme železné piliny na list papiera a dáme pod papier magnet, drobné stružliny sa vedú usporiadať do tvarov a foriem zodpovedajúcich silám poľa magnetu pod papierom. Tak aj priateľská láska dokáže "zmagnetizovať" naše city a túžby a poukladať ich do pekne usporiadaného vzoru. Priateľstvo dokáže integrovať všetky dimenzie nášho bytia a napomáha nám, aby sme sa následne stali aktérmi svojej vlastnej vnútornej premeny.

159§2

Čistota, aby sme si zopakovali povedané, je vo svojej podstate pozitívna, nie negatívna. Pomáha rozvíjať schopnosť manželov vidieť svet očami toho druhého. Umožňuje im navzájom si pomáhať v integrovaní túžob a pocitov do lásky. Podobne je cnosť čistoty oveľa viac ako len zvyk či rutina. Rutina znamená nezúčastnenosť, akoby sme kráčali životom v stave námesačnosti, bez povšimnutia si a prijatia nových darov, ktoré nám láska ponúka v každej chvíli. Na rozdiel od toho cnosť nie je autopilotom duše, ale schopnosťou, že

cnosť je trvalý stav veselosti. Ide o to, že cnosť zostáva aktívnou pripravenosťou vidieť žiaru lásky skrze telo, hoc by bola zamaskovaná v najväčšej všednosti. Cnosť je slobodou plodne odpovedať na zjavenie lásky "v zdraví i v chorobe, v šťastí i nešťastí".

168§2,3

Láska ma v tele trojakú predlohu. Po prvé a predovšetkým telo vyjadruje synovstvo, nakoľko predstavuje osamelosť človeka pred Bohom a jeho otvorenosť pre Boha. Telo je miestom, kde sa človek stretáva s Bohom Otcom. Zároveň je telo snubným, lebo identitou tela, mužského i ženského, je evidentne povolanie stať sa manželom, manželkou a kráčať k Darcovi, od ktorého muž a žena dostávajú seba samých ako dar. Napokon má telo prokreatívny - plodivý význam, pretože jednota manželov nachádza svoje zodpovedajúce naplnenie a uskutočnenie v otvorenosti Stvoriteľovmu daru plodnosti.

Telo je teda povolaním k tomu, aby bol človek dieťaťom, manželským partnerom a rodičom, a je aj cestou k uskutočneniu tohto povolania v živote. Taktiež by sme si mohli predstaviť túto trojakú predlohu tela v zmysle detstva, manželstva a rodičovstva ako súhrn spôsobov, ktorými sa v našom živote môže odrážať imago Dei (Boží obraz). Toto nás vedie k ďalšiemu kľúčovému bodu. Ak si zadefinujeme "sviatosť" ako viditeľné stelesnenie neviditeľnej skutočnosti, potom môžeme našu cestu lásky pozdĺž trojnásobne vyznačenej cesty nazvať sviatosťou stvorenia. Kráčajúc po tejto ceste nášho života sa stávame viditeľným vtelením obrazu neviditeľného Boha vo svete. A aj napriek tomu, že táto sviatosť stvorenia nie je jednou z riadnych siedmich sviatosti Cirkvi, ide o predbežný náčrt toho, čo kresťanské manželstvo (ktoré je jednou zo siedmich sviatosti Cirkvi) naplno rozvíja pred našimi očami v živých farbách. Keďže toto tvrdenie je zásadné pre pochopenie učenia Cirkvi o nerozlučiteľnosti a plodnosti manželskej lásky, potrebujeme sa mu venovať a preskúmať ho v nasledujúcej časti.

177§3

To, čo nás oberá o slobodu, nie je záväzok, ale úzkostlivý strach z neho. Tento strach obmedzuje našu schopnosť zveriť svoju budúcnosť do rúk toho, koho milujeme (a s ním/s ňou do rúk Boha). Práve v tejto schopnosti spočíva podstata pravej slobody. Predstavme si skupinku horolezcov, ktorí sú k sebe navzájom pripútaní lanom. Lano neobmedzuje ich slobodu, ale dáva im istotu, že ak by niektorý z nich urobil zlý krok, nebude to preňho osudné. Bez lana - teda bez púta záväzku horolezci nie sú slobodní, ale vystupujú sami, bez dôvery a bez podpory spolulezcov, bez možnosti včasnej výstrahy pred blízkou priepasťou. Ak nám chýba puto záväzku, nezískame slobodu, ale "voľný pád", končiaci sa v sebadeštrukcii. Navyše, rovnako ako lano, ktorým sú previazaní horolezci, drží na páse skúsený horský vodca, ktorý dobre pozná terén aj podmienky, tak aj manželské puto spájajúce manželov je ukuté samotným Bohom, ktorý nielenže pozná cestu ku šťastiu, ale on ju aj stvoril. Stvoril pre nás cestičku k naplneniu nášho šťastia. Puto manželskej vernosti má teda ďaleko od obmedzovania a zväzovania slobody muža a ženy. Toto puto manželov oslobodzuje. Dáva im slobodu vydať sa na cestu lásky, na cestu jedného k druhému, na cestu k ich poslednému cieľu: "Tajomne rastieme do jedného pre tie dva prstene," hovorí Andrej.

178§2

Začnime univerzálnou ľudskou skúsenosťou: láska je risk. Čo ak ten, ktorého milujeme, odmietne náš dar? Čo ak on alebo ona neopätuje naše city lásky? Znepokojovaní týmito a podobnými otázkami váhame, či urobiť prvý krok, a cúvame. Vzdávame sa tak darovania bez toho, aby sme niečo očakávali späť. Alebo ak už žijeme v manželstve zranenom partnerovou neverou, chýba nám odvaha odpustiť, brzdí nás strach z toho, že ten, ktorého milujeme, pohrdne našou ponukou na zmier a dopustí sa možno ďalšej nevery. Je zrejmé, že ak každý z manželov, zdržiavaný strachom urobiť prvý krok, jednoducho čaká na to, že ten prvý krok urobí jeho partner, vzájomná láska medzi nimi nikdy nebude môcť byť obnovená. Nieкто však musí urobiť prvý krok - ale ako sa máme odhodlať k tomu, aby sme ponúkli odpustenie, keď musíme rátať s odmietnutím?

Kresťanská odpoveď na takéto ťažkosti je založená na skutočnosti, že Ježiš miluje oboch manželov láskou z kríža, na ktorom sa obetoval presne za tých hriešnikov, ktorí ho nenávideli a odmietli jeho dar (a to znamená za nás všetkých). Ježiš je potom ten Niekto, kto je pripravený vždy urobiť ten prvý krok. On je skutočne ten, ktorý raz a navždy vzal na seba riziko lásky. Kristova láska, ktorá nás objíma dávno predtým, ako uskutočnime svoj čo i len najmenší skutok lásky, nám dodáva odvahu, aby sme sa sami vystavili riziku lásky. Istota Kristovej lásky nám dodáva dôveru v to, že ak by aj milovaná osoba odmietla náš dar, žiadne gesto odpustenia z našej strany neostane bez odpovede. Práve naopak, Kristus je vždy pripravený prijať naše malé prejavy lásky a urobiť ich plodnými. Kristovo sebadarovanie na kríži (ktoré je jeho sobášom s Cirkvou) je nevyčerateľným pokladom sily, z ktorého môžu kresťanskí manželia čerpať, aby si mohli obnoviť vzájomnú lásku. Plnosť Pánovho sebadarovania im dáva silu, aby vedeli urobiť prvý krok k zmiereniu v nádeji, že ich manželská láska bude naďalej rásť a ich zmluva sa bude upevňovať.

185§1

Wojtyla pokračuje a všíma si, že otec na rozdiel od matky prežíva svoj vzťah s dieťaťom zvonku. Na rozdiel od ženy muž necíti prepojenie s novým životom vo svojom vlastnom tele: "Muž, hoci aj berie vážne svoju účasť na rodičovstve, predsa sa nachádza 'zvonku' procesu tehotenstva a porodenia dieťaťa, a preto sa musí z mnohých hľadísk priúčať svojmu 'otcovstvu' od matky". Otcovou úlohou je naučiť sa premeniť svoj odstup od dieťaťa na vyjadrenie prívetivej lásky, a nie chladného nezájmu. Toto môže dosiahnuť tak, že dá dieťaťu priestor na to, aby rástlo. Ak otec skutočne miluje svoje dieťa, tento priestor nikdy nie je prázdny, ale naplnený oslobodzujúcim darom otca, ktorý takto podporuje rast dieťaťa a jeho vlastné dozrievanie v slobode.

Vincent Van Gogh zachytáva komplementárnosť medzi otcom a matkou v jednom zo svojich obrazov, na ktorom sa dieťa učí chodiť. V jednom rohu stojí matka a podopiera dieťa, v druhom je otec s vystretými rukami, aby mohol dieťa zachytiť a čaká, kým k nemu príde. Toto majstrovské dielo Vincenta van Gogha vyzdvihuje to, čo hovorí Ján Pavol II.: každé dieťa má vyrastať v dvojitom objatí - v objatí matky, ktorej láska ho doslova obklopuje a živí, a v objatí otca, ktorý ho očakáva o kúsok ďalej, čo neznamena nezájum, ale milujúci dar lásky, ktorá dáva príležitosť rásť a dozrievať.

190§1

Škodlivé následky, ktoré antikoncepcia spôsobuje vo vzťahu manželov s Bohom, sú dva. Prvou skutočnosťou, ktorú antikoncepcia poškodzuje, je schopnosť manželov vzájomne vnímať absolútnu dôstojnosť každého z nich ako imago Dei (Boží obraz). A navyše, keďže sebadarovanie je založené na predchádzajúcom prijatí sa z rúk Stvoriteľa, manželia, ktorí používajú antikoncepciu, už nie sú schopní sa jeden druhému úplne darovať. V oboch prípadoch tým, že antikoncepcia zahmlieva prepojenie lásky so Stvoriteľom, sebecky zamerajú lásku na seba. Na spôsob reťazovej reakcie potom toto odmietnutie prokreácie vedie manželov k tomu, aby sa poddali nutkaniu sexuálneho uspokojenia, ktoré ich následne robí čoraz viac závislými od logiky nutnosti namiesto logiku daru.

Chceli by sme zdôrazniť slovo "logika", ktoré sme sa rozhodli použiť, aby sme vyjadrili kľúčový rozdiel medzi podstatou antikoncepcie a motívmi, prečo niektoré páry antikoncepciu používajú. Malo by to byť zrejmé, že nám nejde len o to, prečo sa páry rozhodnú používať antikoncepciu, ale aj o to, ako používanie antikoncepcie deformuje gramatiku reči tela - často bez toho, aby si manželia túto deformáciu celkom uvedomovali.

194§0

Z Antropologických rozdielov medzi PPR (prirodzené plánovanie rodičovstva) a antikoncepciou vyplývajú, samozrejme, aj hlboké morálne rozdiely medzi oboma metódami. V prípade antikoncepcie manželia nedokážu prispôsobiť svoje sexuálne správanie pravde o láske, pretože svoju sexualitu prežívajú ako potrebu, ktorá je mimoriadne naliehavým nutkaním. Manželia, ktorí využívajú metódy PPR vedia prispôsobiť svoje sexuálne správanie pravde o láske, pretože sexuálna túžba nad nimi nevládne, keďže bola integrovaná v pravej láske k druhej osobe. Takto manželia dokážu odolať tomu, aby sa pohlavná túžba stala podstatou ich vzťahu. To ich oslobodzuje, aby dozrievali k zjednoteniu a spoločenstvu osôb. Slovom, PPR je odpoveďou na povolanie k úplnému sebadarovaniu, je výchovou v čistote, ktorá partnerom umožňuje utvárať ich vzťah podľa pravdy o láske, a to v akejkoľvek životnej situácii.

210§3

Iný spôsob, ktorým sa dá vysvetliť panenská podstata manželskej lásky, je tá, že Adam môže milovať Evu ako manželku len vtedy, ak ju rešpektuje ako Božiu dcéru, a rovnako aj Eva Adama. Podobne v nebi sa manželia delia o pokoj ženícha z Piesne piesní, ktorého čistota mu dovoľuje nazývať svoju milovanú nevestu "sestrou". V nebi teda manželia objavia jeden v druhom brata a sestru v tom zmysle, že "obaja patria Stvoriteľovi ako svojmu spoločnému Otcovi". Stálym približovaním sa k Zdroju daru sa manželia čoraz viac vnárajú do hĺbky pokoja spoločenstva, ktoré ich spája ako deti toho istého Otca.

"Ženíchove slová obracajúce sa k neveste ako ku 'sestre' a tiež jej slová v tom istom vzťahu sú preniknuté zvláštnym obsahom. Láska [...] pobáda oboch, aby hľadali spoločnú minulosť, akoby pochádzali z okruhu tej istej rodiny, akoby od detstva boli spojení spomienkami na spoločný rodinný krb. Cítia sa tak vzájomne blízky ako brat a sestra, ktorí vďačia za svoj život tej istej matke. Z toho vyplýva špecifický cit spolunáležitosti. [...] Odtiaľ sa potom rodí ten pokoj, o ktorom hovorí nevesta. Je to 'pokoj tela', ktorý zdanlivo pripomína spánok ('neprebúdajte a neburcujte lásku, pokiaľ sama nebude chcieť'). Je to predovšetkým pokoj stretnutia sa v ľudskosti, ktorá je Božím obrazom - a stretnutia sa prostredníctvom vzájomného, úprimného, nezištného daru."

225§1,2,3

Predchádzajúce úvahy o prvotnej jednote sme zakončili konštatovaním, že muž a žena prežívajú svoje stretnutie ako začiatok nového stvorenia. Keď on či ona vkročí do môjho života, môj (budúci) manžel alebo moja (budúca) manželka otvára predou mnou nové rozmery existencie, a to sa deje vzájomne. Výsledkom je nová jednota, ktorá spôsobuje, že každý z nás sa v pravde stáva viac samým sebou: "Noví ľudia - Tereza a Andrej - doteraz dvaja a nie jeden, odteraz jeden, hoc' stále dvaja". Manželstvo vytvára spoločenstvo osôb - ktoré samo je spoločným dobrom manželov:

Manželský súhlas ustanovuje a robí pevným dobro, ktoré je spoločné manželstvu a rodine. "Beriem si ťa ... za manželku (za manžela) a sľubujem pred všemohúcim Bohom, že ťa nikdy neopustím ani v šťastí ani v nešťastí, ani v zdraví ani v chorobe a že ťa budem milovať a ctíť po všetky dni svojho života." [...] Slová manželského súhlasu stanovujú, čo tvorí spoločné dobro [...] manželov: láska, vernosť, česť, trvanie ich zväzku až do smrti, teda "po všetky dni života". [...] Spoločné dobro už samou svojou povahou, pokiaľ spája jednotlivé osoby, zabezpečuje pravé dobro každej z nich.

Je dôležité si uvedomiť, že spoločné dobro manželského zväzku neprotirečí vlastným záujmom oboch partnerov. Skôr ide o to, že spoločenstvo manželov je v prvom rade základom pre všetko, čím sú a čo majú, teda aj základom ich "vlastného ja" a aj ich "záujmov". Pre manželov je dobré byť spolu a nie preto, že každý z nich tomu druhému niečo prináša, ale preto, lebo každý z nich dáva tomu druhému priestor na existenciu v plnosti jeho ľudskosti. Už to, že pár je spolu, je dobrom. V skutočnosti je to pre nich najväčšie spoločné dobro, lebo ono je základom, na ktorom stoja všetky ďalšie dobrá, ktoré môžu spolu dosiahnuť. Ešte raz - manželstvo nepotláča vlastné záujmy každého z manželov, ale v prvom rade charakterizuje, čo pre nich znamená byť samým sebou.

230§1,2

To, čo sme práve povedali o vzťahu človeka k prírode, je možné vzťahovať aj na vzťah človeka s kultúrou, v ktorej žijeme. Všimnime si, ako sa v kultúre spolu prelína minulosť a budúcnosť. Kultúra je neoddeliteľnou súčasťou stále pokračujúceho procesu dejín ľudí, ktorí ju stelesňujú. Mohli by sme povedať, že kultúra je dedičstvom, ktoré prijímame od minulosti ako fond pre budúce generácie, ktorých život bude závisieť od našich rozhodnutí tu a teraz. Keďže ľudská prirodzenosť má aj kultúrny profil, akýkoľvek pohľad na spoločné dobro spoločnosti, ktorý by nebral do úvahy širší horizont celej ľudskej rodiny alebo by zlyhal v úcte k dedičstvu, ktoré nám zanechali naši predkovia a ktoré máme následne odovzdávať svojim deťom, je neúplný a nedostatočný.

Dalo by sa povedať, že kultúra je snaha, námaha a práca začlenenia nášho historického momentu do ohromnej tapisérie života, v ktorých sa minulosť, súčasnosť a budúcnosť neoddeliteľne prelínajú. Snáď je každému priamo a bezprostredne jasné, že rodina je mimoriadne uspôsobená na realizáciu tohto procesu integrovania. Na jednej strane je rodina tá, ktorá odovzdáva dedičstvo deťom, ktoré sú pozvané vďaka ho prijať od svojich rodičov a prarodičov a potom následne ho podať ďalej svojmu vlastnému potomstvu. Život v rodine učí na druhej strane tiež rodičov vnímať dobro svojich detí ako ich vlastné dobro, a to v nich podnecuje živý záujem o budúcnosť spoločnosti. Dedičstvo minulosti dáva človeku všetko potrebné pre budúcnosť tým, že ho vŕtkáva do nepretržitého medzigeneračného vlákna ľudských dejín. Rodina pretvára manželské spoločenstvo do spoločenstva generácií.